

Opgør med centralismen

De seneste 25 år har markeret et revolutionært skift i Danmarks Lærerforenings fagpolitiske strategi. Fra centralt fastsatte regler til lokal interessevaretagelse inden for centralt aftalte rammer

ANALYSE

Jesper Due & Jørgen Steen Madsen

Folkeskolen 29. april 1999

Kontinuitet og fornyelse er nøgleord, når man skal karakterisere forholdet mellem lærerne og Danmarks Lærerforening igennem foreningens nu 125-årige historie. Kontinuiteten ligger i organisationens grundlag, som altid har været og fortsat er baseret på lærernes selvforståelse som en professionel gruppe eller stand med særlige samfundsmæssige forpligtelser og dermed følgende krav på rimelige løn- og arbejdsforhold. En gruppe, der varetager børnenes grunduddannelse og dermed er ansvarlig for reproduktionen af den danske kultur og udviklingen af det danske samfund, må have ordentlige vilkår.

Kontinuiteten ligger også i den overordnede fagpolitiske strategi, hvor med foreningen gennem de første 100 år forsøgte at varetage medlemmernes såvel løn- og arbejdsmæssige som skolepolitiske interesser. Det var centraliseret interessevaretagelse baseret på en opfattelse af, at de bedste resultater blev opnået gennem forhandlinger og aftaler indgået med statslige myndigheder, nærmere bestemt Finansministeriet og Undervisningsministeriet. Det sikrede ensartede løn- og arbejdsvilkår og samtidig skolepolitisk en folkeskole med et ensartet præg landet over.

Fornyelsen ligger i de seneste 25 års gradvise skift af den centraliserede fagpolitiske strategi. Taget hver for sig har skridtene ikke nødvendigvis været særligt store, og de har heller ikke altid været lige entydige, men samlet markerer de set i det 25-årige perspektiv en nærmest revolutionær forandring af Danmarks Lærerforening.

Omfattende lokale beslutninger

Som et svar på den generelle økonomiske og politiske decentralisering af ressourcer og kompetence er der sket en tilsvarende decentralisering af organisations- og aftalesystemet i den offentlige sektor. Det er processer, der er karakteriseret af et skift fra detaljeret central regelstyring til rammestyning, men stadig med en overordnet koordinering. Udlægning af ressourcer og kompetence sker således inden for centralt fastsatte rammer. Det er derfor, vi har betegnet processen som *centraliseret decentralisering*. Ikke desto mindre er det meget omfattende beslutninger, der efterhånden er udlagt til afgørelse på det lokale niveau. Det var baggrunden for *kommunaliseringen* af lærerne i 1992-93 med overflytningen fra det statslige til det kommunale aftaleområde og et dermed følgende kontinuerligt skift fra statstjenestemænd til kommunale overenskomstansatte.

Med denne udvikling er en effektiv interessevaretagelse kun mulig, hvis der lægges afgørende vægt på det lokale niveau, og når det gælder folkeskolens område, vil det i stigende omfang sige den enkelte skole. Med indgåelsen af et forlig om lærernes overgang til ny løn og indførelsen af et nyt, mere lokalt baseret arbejdstidssystem under Overenskomst 99 har Danmarks Lærereforenings ledelse derfor åbnet op for en afgørende styrkelse af det lokale forhandlingsniveau.

Turbulensen omkring forliget og resultatet af urafstemningen, hvor et meget snævert flertal sagde nej til aftalen, viser den stærke påvirkning, som det gamle centraliserede system stadig udøver på lærerne. Men det viser også, at der blandt lærerne er et skred på vej i retning af en forståelse af decentraliseringens nødvendighed. Det er, som vi vil argumentere for senere i denne artikel, ikke mindst et resultat af ændringen i lærerarbejdets karakter: fra ene-lærer til holdlærer. Udviklingen er således nok så meget baseret i lærernes professionsopfattelse som i deres fagforeningsideologi.

De tre ideologier

Lærernes gruppesammenhold, der var grundlaget for starten på Danmarks Lærereforening for 125 år siden og udviklingen af foreningen som en stærk faglig organisation gennem de mange år siden, har været præget af en kombination af tre forskellige organisationsideologier:

- en *professionsideologi* med udgangspunkt i nødvendigheden af en videnskabeligt baseret uddannelse som forudsætning for opfyldelsen af en betydningsfuld, ofte altruistisk præget samfundsmæssig funktion og en dermed følgende forventning om rimelige løn- og arbejdsvilkår, som modsvarer den ansvarsfulde og engagerede indsats. Kontrol over uddannelsen, monopol på fagområdet og arbejdsmæssig autonomi er det afgørende grundlag for sikring af tilfredsstillende vilkår. Traditionelt anvendes ikke strejker og lignende fagforeningsmidler, ikke mindst fordi forskellige former for politisk pres er et effektivt middel i sig selv.
- en *tjenestemandsideologi* baseret på positionen som fastsat loyal embedsmand med sikkerhed i ansættelsen og garant for et system, der sikrer borgerne en lige behandling. Tjenestemanden forventer en rimelig behandling som belønning for sin loyalitet og afskriver sig traditionelt at anvende faglige kampmidler som for eksempel strejken.
- en *fagforeningsideologi* baseret på den erfaring, at kun fast organisering med en åbenlys konflikttrussel kan sikre rimelige løn- og arbejdsforhold i det modsætningsfyldte forhold til arbejdsgiverne.

I Lærerforeningens historie har alle tre ideologiformer hele tiden været til stede i forskellige kombinationer, men man kan groft taget sige, at de første hundrede år var præget af en kombination af professions- og tjenestemandsideologi, mens de seneste 25 år har markeret et skift til en kombination af professions- og fagforeningsideologi. Professionsideologien synes at have været både det gennemgående og det dominerende element.

De første 100 år

Lærernes opfattelse af sig selv som stand eller professionsgruppe - herunder deres betydelige skolepolitiske og samfundsmæssige engagement - fremstod markant i Lærerforeningens etableringsperiode i sidste fjerdedel af 1800-tallet. Det var professionen, som var grundlaget for den fælles organisering. Ved stiftelsen i 1874 var DLF den første landsdækkende interesseorganisation for lønmodtagere, og der var samtidig klare fagforeningsmæssige træk ved organisationen, der blev startet samtidig med, at den første bølge af organisering af faglærte arbejdere på det private arbejdsmarked var ved at flade ud uden at have afsat markante, blivende spor.

I DLF var det kampen for anstændige lønforhold, der i første omgang var hovedspørgsmålet for medlemmerne. Et afgørende krav var, at lærerne skulle stilles økonomisk lige med den bedre gårdmandsklasse. Det er til gengæld et typisk professionsbaseret argument. For at opfylde deres væsentlige samfundsmæssige funktion måtte lærerne placeres på linie med den bedrestillede del af den befolkning, de virkede iblandt.

Foreningens fagpolitiske strategi var samtidig stærkt præget af en tjenestemandsideologi. Det ses blandt andet af, at lærerne arbejdede ihærdigt for at opnå en status som egentlige statstjenestemænd. Den garanti for lige behandling, der ligger i tjenestemandstankegangen, så lærerne gerne i betydelig grad udstrakt til det skolepolitiske område - selv om de omkring århundredeskiftet også var præget af Venstres decentrale skolepolitik.

'Det er rigtigt, at foreningen altid har haft den opfattelse, at skolen er forældrenes, men på den anden side har foreningen også hævdet, at staten skal fastsætte de mål, som skolen til enhver tid skal arbejde efter, og det har været foreningens krav, at de lønninger og de vilkår, som lærerne skal arbejde under, skal være ens for hele landet og fastsættes af staten og ikke være beroende på den enkelte kommunes bevillinger'.

Den første lærerlønningslov

I 1899 - efter 25 års kamp - kom den første lærerlønningslov. Den betød dog ikke det store løft økonomisk. Lidt mere fremgang var der i lærerlønningsloven af 1908. Men endnu var lærerne ikke betragtet som egentlige tjenestemænd. De havde heller ikke - i øvrigt på lige fod med andre organisationer for offentligt ansatte - nogen egentlig forhandlingsret. Den blev først gennemført generelt på tjenestemandsområdet med reformen i 1919, der samtidig betød en anerkendelse af lærerne som statstjenestemænd. De havde ganske vist - som præsterne - stadig deres egen lønningslov, mens der for de øvrige statstjenestemænd var tale om en fælles lov. Men lovkomplekset var et samlet hele, og der var i hovedtrækkene tale om samme regelsæt.

På et punkt var der en afgørende forskel. Den særlige '*kommunale afskedigelsesbestemmelse*' i paragraf otte i loven fra 1908 blev bevaret. Denne paragraf gav i realiteten kommunerne mulighed for at slippe af med en lærer uden begrundelse, dog mod pension. Det gav anledning til en del vilkårlige afskedigelser, og foreningen kæmpede ihærdigt for også på dette punkt at få

ligestillet lærerne med de andre statstjenestemænd. I 1933 lykkedes det at opnå en forbedring, men egentlig afskaffet blev bestemmelsen først i 1970. Paragraf otte har stået som et væsentligt symbol på rigtigheden af den centraliserede fagpolitiske strategi. Hvis kommunerne fik indflydelse, ville den lige behandling af lærerne og folkeskolens enhedskarakter komme i fare.

Professionel autonomi

Ved foreningens start i 1874 var lærerne endnu ikke en fast forankret professionsgruppe. Skolen var - som Tage Kampmann har sagt det - i sandhed et barn af kirken. Det var præsterne, der både uddannede og kontrollerede lærerne, og først mod slutningen af 1800-tallet kom en nødvendig forbedring af seminariuddannelsen. Præsterne var stadig helt frem til 1933 fødte formænd for de kommunale skolekommissioner. Og først på dette tidspunkt kan man sige, at lærernes 150 års lange frigørelseskamp fra præsternes overherredømme var afsluttet. I stedet for det gejstlige tilsyn fik man læreruddannede amtskolekonsulenter. Lærerne kontrollerede herefter sig selv, hvilket netop er et væsentligt kendetegn ved en profession: et udtryk for dens autonomi.

Med udviklingen i folkeskolen har lærerne i enestående grad som professionsgruppe været i stand til at kontrollere deres eget arbejde. Denne autonomi har været forankret i lærerrollen. Skolen har været præget af klasseundervisning, hvor den enkelte lærer lukkede døren og via den såkaldte metodefrihed suverænt bestemte, hvad der foregik i undervisningen. Da forberedelsestiden blev bundet sammen med undervisningstiden, blev denne del af arbejdstiden også suverænt kontrolleret af lærerne selv. Der blev med andre ord udviklet en autonomi, der lå hos den enkelte. Lærerne havde derfor ikke så meget et arbejdsmæssigt som et socialt fællesskab, den såkaldte 'lærerværelseskultur'.

Danmarks Lærerforening har som professionsorganisation beskyttet den autonomi, der var indbygget i enelærerrollen, og har på den måde været i fuld overensstemmelse med medlemmernes ønske om at fastholde kontrollen over deres egen arbejdstid. Det var et væsentligt træk ved den faglige strategi, der var domineret af en kombination af professions- og tjenestemandsideologi.

De seneste 25 år

DLF's 100-års jubilæum i 1974 markerede kulminationen på den centraliserede fagpolitiske strategi baseret på kombinationen af tjenestemand- og professionsideologi. Strategien var personificeret i den nok mest markante formand gennem tiderne, Stinus Nielsen, der var formand fra 1956 til 1972, og den blev fulgt smukt op af Jørgen Jensen, der sad i stolen fra 1972 til 1984. Enhedsskolen blev realiseret i løbet af 1960'erne, og med tjenestemandreformen i 1969 blev lærerne omfattet af den samme lov som alle øvrige statstjenestemænd og formelt placeret i samme aftalesystem. Nu var lærerne i enhver henseende statstjenestemænd.

Men samtidig med kulminationen var væsentlige samfundsforandringer ved at underminere centralismestrategien. I 1970 blev den kommunalreform gennemført, der gav baggrund for den senere udlægning af kompetence fra staten til amter og kommuner. En proces, der efterhånden gjorde kommunernes sammenslutning, Kommunernes Landsforening, til en stadig mere interessant samtalepart for lærernes organisation.

Samtidig ændredes de politiske konjunkturer fra slutningen af 1960'erne - ikke mindst med ungdomsoprøret og den fagpolitiske radikaliserings, der fulgte efter og kom til at præge de nye generationer af offentligt ansatte. Presset i

retning af en mere markant linie med baggrund i fagforeningsideologien blev stærkere i foreningens kompetente organer, og det blev paradoksalt nok i Jørgen Jensens formandsperiode, at fagforeningsideologien fik sit gennembrud via lærernes deltagelse i strejker og protestmanifestationer.

Man kunne ane konturerne af et strategiskift. Det ville blive en realitet i det øjeblik, oppositionen i Lærerforeningen fik magt, som den havde agt. Spørgsmålet var, om man skulle overtage en rendyrket fagforeningsideologi, eller om man skulle holde fast ved professionsideologien og kombinere den med anvendelsen af mere hårdhændede fagpolitiske midler. En overgang så det ud, som om professionsideologien helt blev opgivet. Kulminationen på den tendens kom med kongressen i 1981, hvor det blev besluttet, at Danmarks Lærerforening skulle 'frasi sig ansvaret for folkeskolen' med et reelt farvel til den professionelle forpligtelse. Karakteristisk nok var kritikken, som fulgte af et forgæves forsøg på at få indført forbedrede tjenestetidsregler, i høj grad iklædt professionsideologiens termer, for eksempel bekymring for skolearbejdets kvalitet.

Skolepolitikken generobres

I 1984 blev oppositionens kandidat, Martin Rømer, ny formand for DLF. Men både han og den øvrige ledelse indså hurtigt, at en rendyrket fagforeningspolitik ville virke mere negativt end positivt for varetagelsen af lærernes interesser. I stedet blev formuleret den dobbeltstrategi, som stadig er gældende, og som bygger på en kombination af professions- og fagforeningsideologi - og vel at mærke i den nævnte prioriterede rækkefølge. Et målrettet arbejde på det pædagogiske og skolepolitiske område blev anset som en forudsætning for at fastholde foreningens påvirkningsmuligheder både på skoleområdet og vedrørende medlemmernes løn- og arbejdsforhold. DLF har i overensstemmelse med medlemmernes værdiorientering bestræbt sig på at være både en fagforening og en professionsorganisation.

Det lykkedes med projekt 'Fremtidens Skole' i anden halvdel af 1980'erne at få erobret den skolepolitiske dagsorden. Det førte til det storstilede forsøgsprojekt med afsættelse af fire gange 100 millioner kroner til pædagogiske forsøg på skolerne. Forsøg, der satte sig spor i den skolelov, der nu er gældende, og som i høj grad har været medvirkende til i de seneste år at fremme presset for gennemførelsen af en arbejdstidsreform.

Lærerne og deres organisation reagerede dermed i høj grad proaktivt på det ydre forandringspres og arbejdsgivernes krav i 1980'erne. Men det var vanskeligt at blive ved med at fastholde offensiven i forhold til den daværende undervisningsminister Bertel Haarder, der på alle fronter kom med initiativer, som angreb lærernes positioner. Haarder tog udgangspunkt i de oprindelige Venstre-ideer om en skole, der på linie med friskolerne suverænt tilhørte forældrene, og han tilføjede et managementperspektiv fra reformerne i det offentlige system i England under Margaret Thatcher.

Man så i ånden folkets skole blive omdannet til fritstående aktieselskaber under forældrenes kontrol - præget af Undervisningsministeriets overordnede styring - og med lærerne omdannet til underordnede udøvere af andres ideer og tanker. Det var derfor ingen tilfældighed, at reformen af skolestyrelsessystemet i 1989 bragte lærerne i defensiven igen - selv om den reelt kun i meget begrænset omfang fulgte Haarders ideer. Lærerne frygtede alligevel, at både politikere og forældre skulle få for stor indflydelse på skolen og dermed true lærernes autonomi. Derfor lykkedes det ikke for foreningen med et konstruktivt udspil at fastholde dagsordenen. DLF kunne kun agere reaktivt.

Det afgørende skridt

Ved indgangen til 1990'erne var det ved at stå klart, at lærernes placering som statstjenestemænd ikke i længden var holdbar. Med udlægning af kompetence og ressourcer fik kommunerne en stigende betydning, og dermed fremstod Kommunernes Landsforening (KL) mere og mere som hovedarbejdsgiver. KL ønskede ikke alene indflydelse på lærernes løn- og arbejdsvilkår, men også på folkeskolens udvikling. Ligegyldigt hvilket område DLF bevægede sig på, var KL dermed en sikker modspiller. Man kunne ikke længere klare problemerne i statsligt regi med henholdsvis Finansministeriet og Undervisningsministeriet. I DLF oplevede ledelsen det på den måde, at man konstant stod over for tre arbejdsgivere, og at det hver gang var mindste fællesnævner, man blev mødt med.

Selv om Finansministeriet længe kunne se en interesse i at bevare folkeskolelærerne i det statslige aftalesystem, måtte det forudses, at selv denne alliancepartner ikke i længden kunne holde til presset fra KL og store dele af det politiske system for en overgang af lærerne til det aftaleområde, hvor de i deres daglige arbejde hørte hjemme. I DLF blev dermed udviklet den politik, at man via underhåndsdrøftelser skulle opnå en aftale med KL om overgang til det kommunale aftalesystem. Så kunne man også - mens det endnu var muligt - tage sig betalt for denne velvilje. Og man fik skabt en mere håndterlig situation, hvor DLF fremover kun stod over for en hovedarbejdsgiver.

Det var det afgørende skridt i ændringen af lærernes strategi, der i det lange perspektiv fører DLF's medlemmer fra positionen som statstjenestemænd i det statslige aftalesystem til kommunale overenskomstansatte i det kommunale aftalesystem. I første halvdel af 1990'erne blev foreningens ressourcer derfor i høj grad koncentreret om forhandlingerne vedrørende dette skift i aftalemæssig placering.

Lærerpakken bliver vedtaget

Det var efter vores opfattelse utvivlsomt en korrekt vurdering af DLF's ledelse, at forudsætningen for en effektiv interessevaretagelse var at gå fra det statslige til det kommunale system og dermed sikre sig en position med kun en hovedarbejdsgiver, KL, i stedet for de hidtidige forhold, hvor lærerne ofte stod over for både Finansministeriet, Undervisningsministeriet og KL. Men samtidig betød hele denne proces, at DLF mistede det skolepolitiske initiativ. Processen forløb ikke uden interne stridigheder. Den var meget langvarig med flere sammenbrud undervejs, og først i foråret 1992 kom en aftale på plads. Den såkaldte lærerpakke blev vedtaget ved urafstemning. Kommunaliseringen aftalemæssigt fik virkning fra 1. august 1992, og den nye arbejdstidsreform trådte i kraft 1. august 1993.

Disse nye arbejdstidsregler skulle vise sig at blive en afgørende del af det nye system. Det var dem, der byggede på opdelingen i U-, F- og Ø-tid og indførte et optællingssystem, som egentlig virkede i modstrid med de nyere tendenser i skolens udvikling. Forhandlerne i både KL og DLF ønskede nok på begge sider alligevel systemet, fordi det gav mulighed for en præcis vurdering af lærerarbejdets omfang.

Dermed kunne aflives myter om lærerarbejdet. Men implementeringen af systemet gav voldsomme problemer. Store lærergrupper protesterede. Der blev talt om, at lærerne var blevet reduceret til samlebåndsarbejdere med denne form for 'taylorisering', som passede meget dårligt til det kreative lærerarbejde. Det var tydeligt, at arbejdstidsreglerne i for høj grad byggede på en fagforeningsideologi efter devisen, at lærerne fremover kun kom til at yde det

arbejde, de blev betalt for. Lærerne følte i stort tal, at systemet var en trussel mod deres professionsbaserede arbejde.

Lærerpakken var Martin Rømers sidste store opgave som formand for DLF. Efter ni år, hvor han reelt revolutionerede organisationen, mente han, at det var nok. Han blev fra 1993 afløst af Jørn Østergaard, der som første opgave fik at forsøge på at løse nogle af problemerne og fjerne utilfredsheden ved overenskomstforhandlingerne i 1995. Det lykkedes at lave et forlig, der med forbedring af mulighederne for lokalt aftalte akkorder begrænsede 'optællingstyranniet', men det var ikke nok for medlemmerne, der stemte nej til resultatet. Heller ikke en efterfølgende justering, der blev gennemført i Forligsinstitutionens regi, kunne få flertal blandt lærerne. Alligevel blev det godkendt, fordi nej-flertallet ikke opfyldte forligsmandslovens daværende krav til kvalificeret majoritet.

Lærernes nej til det indgåede forlig fik den nye formand, Jørn Østergaard, til at tage sit gode tøj og gå. Han trådte tilbage som formand som en konsekvens af, at et flertal af medlemmerne havde en anden holdning end han. Jørn Østergaard fandt, at UFØ-systemet var det rigtige med de justeringer, der var blevet opnået enighed om. Når flertallet mente noget andet, så skulle DLF skifte strategi, og den strategi var ikke Jørn Østergaards. Derfor gik han. Der står stadig i det danske aftalesystem respekt om denne beslutning, som Jørn Østergaard ikke var presset til.

Som ny formand tiltrådte i marts 1995 Anni Herfort Andersen, der oprindeligt havde været imod lærerpakken og UFØ-systemet, og det er vel derfor også logisk, at det er blevet hende, der først med Overenskomst 97 yderligere fik opblødt arbejdstidsreglerne og siden med forliget under Overenskomst 99 har stået i spidsen for en ny linie, der er et egentligt farvel til det tidligere arbejdstidssystem og indfører nye principper, som åbner op for større lokal handlefrihed.

Lærerrollen ændrer sig

Som nævnt byggede lærernes autonomi i de første 100 år på enelærerprincippet. Det var den enkelte lærer bag den lukkede dør, der via metodefriheden og den forberedelsestid, der var knyttet til undervisningstiden, suverænt kontrollerede sin arbejdstid.

I løbet af 1980'erne var enelærerskolen på vej til at udvikle sig i retning af en *holdlærerskole*. Synet på professionel undervisning ændrede sig, og det var lærerne selv, der gik i spidsen for den udvikling. De danske læreres definition af sig selv som professionelle lærere kom til at indeholde samarbejde om undervisning som et både naturligt og nødvendigt element. Den professionelle forpligtelse var også blevet til en forpligtelse til samarbejde. I hvert fald viste vores medlemsundersøgelse gennemført i 1989, at et klart flertal af lærerne var tilhængere af et stærkt udvidet samarbejde om undervisningen.

Der var i slutningen af 1980'erne ikke nogen direkte opgørelse over, hvor stærk tendensen til holdlærerskolen var, men enkeltstående undersøgelser tydede på, at samarbejdet om undervisningstimerne svingede fra at være noget under en fjerdedel mange steder til op omkring to tredjedele, hvor det var mest udbredt.

En spørgeskemaundersøgelse, som for nyligt er gennemført af Danmarks Lærerforening, viser, at der er sket en markant udvikling de seneste ti år. Nu er der ikke længere tale om en tendens i retning fra enelærer- til holdlærerskolen. Nu er den danske folkeskole - med nutidens begreb - en teamlærerskole. Undersøgelsen viser, at 96 procent af lærerne indgår i mindst et klassebaseret team, og 68 procent deltager i to eller flere sådanne team. Det er således kun

fire procent af det repræsentative udsnit af lærerne, som slet ikke er med i den form for teamdannelse. Derudover deltager godt 90 procent af lærerne i forskellige andre former for samarbejdsrelationer, for eksempel omkring de enkelte fag.

Konklusionen er, at den individuelt baserede autonomi har været under forandring. I dag er det derfor mere korrekt at sige, at lærernes indflydelse og kontrol over professionen mere ligger i deres samarbejde om undervisningen, end den ligger i den enkelte lærers klassiske metodefrihed. I 1990 skrev vi, at konsekvensen af udviklingen i folkeskolen måtte være, at lærerne selv gik i spidsen og satte dagsordenen for den forandring af deres tjenestetid, som arbejdsgiverne allerede på daværende tidspunkt krævede. Men det var tydeligt, at lærerne ganske vist gerne ville sige A og tage ansvaret for den pædagogiske og skolepolitiske fornyelse, men de ville ikke sige B og tage konsekvensen og være med til ændrede arbejdstidsregler, som svarede til de nye arbejdsformer, der var på vej. Frygten for at miste autonomi var for stor. Det er først med Overenskomst 99, at DLF for alvor tog udfordringen op.

Det endelige opgør

Pointen er, at det er DLF's og lærernes egen skolepolitiske aktivitet, realiseringen af den tobenede strategi, der mere end noget andet har skabt de forandringer, som har undergravet det tidligere arbejdstidssystem og lærernes centralismestrategi. Gennemførelsen af kommunaliseringen i første halvdel af 1990'erne tog for en tid kraften ud af det professionelle ben. Dog spillede DLF en konstruktiv rolle i forbindelse med gennemførelsen af den nye folkeskolelov i 1994, men det er først hen imod slutningen af 1990'erne, at foreningen for alvor har været i stand til at generobre den pædagogiske og skolepolitiske dagsorden og dermed understrege sin position som repræsentant for en ansvarlig professionsgruppe.

Et væsentligt initiativ i den sammenhæng er det etablerede samarbejde med KL og Undervisningsministeriet om udviklingen af kvaliteten i folkeskolen: Folkeskolen år 2000. Kun ved på denne måde at fremstå som den positive kraft bag skolens udvikling kan lærerne på sigt sikre sig en stærk placering og dermed fortsatte muligheder for at sikre gode løn- og arbejdsforhold.

Forliget om en ny arbejdstidsaftale under Overenskomst 99 var et afgørende skridt i retning af at styrke den skolepolitiske offensiv og dermed foreningens fremtidige muligheder. Det store flertal i DLF's ledelse, som gik ind for den nye arbejdstidsaftale, viste et betydeligt mod, fordi de dermed tog et opgør med den centralisme, som prægede organisationens første 100 år og derfor kun vanskeligt lader sig overvinde. Et spinkelt flertal af medlemmerne sagde nej.

Note:

Vi har i denne artikel med vægt på lærernes løn- og aftalevilkår gennemgående anvendt betegnelsen Danmarks Lærerforening. I mange tilfælde havde det været korrekt at nævne Lærernes Centralorganisation, der siden 1974 har været den formelle forhandlingsorganisation for DLF og en række andre lærergrupper. Da det nu er DLF, der har jubilæum, og da DLF i de omtalte spørgsmål har været den altdominerende part, har vi for nemheds skyld undladt at tale om LC, der dermed alene fremstår som underforstået medspiller.

Kilder

Danmarks Lærerforening. 1998. *Undersøgelse vedrørende teamsamarbejde og fælles forberedelse.*

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen. 1990. *'Man kan kun gå på to ben'. Lærerne mellem profession og fagforening.* København: Danmarks Lærerforening.

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen. 1996. *Forligsmagerne.* København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Ib Koch-Olsen (redaktion) 1974. *Lærerne og folkeskolen gennem 100 år.* København: Danmarks Lærerforening.

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen er begge fil.dr. i sociologi og forskningsledere ved FAOS, Forskningscenter for Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier, Sociologisk Institut, Københavns Universitet. De har forskningsmæssigt fulgt det offentlige arbejdsmarked i almindelighed og Danmarks Lærerforening i særdeleshed i de seneste 25 år.

FAOS
29.04.99